

even zeker moeilijker door, moeilijker voor den lezer, maar ook moeilijker te componeeren door den Auteur.

Een en ander blijkt, als we „De avonturen van den muzikant“ nader bezien.

Over een bestek van ruim 400 bladzijden ont wikkelt zich hier de levensgeschiedenis van een muzikalen jongen, maar veel meer dan voor „avonturen“ komen we te staan voor het in zichtbare voorstellingen uitdrukking geven aan artistieke idealen, of anders, die avonturen zijn de weerspiegelingen van het proces, dat zich in de ziel van den jongen voltrekt. En dat proces is de groei tot het verstaan van de muzikale wel-luidendheid, die er is in den klank van het leven-wekkende water. Allard, de hoofdfiguur, is „de muzikant van het water“, en in zijn ontwikkeling als zodanig teekent hem de Schrijfter.

In den aanvang is het boek geheel een verhaal. We zien den jongen Allard opgroeien op het Indische eiland, lunkend naar alles wat muziek is en in die hield versterkt door een muziek-gevoelige Moeder, die zijn artistieke gaven koestert en in stilte tracht te ontwikkelen. In stilte, want de Vader, een gouvernementsambtenaar, wil den jongen ingenieur laten worden en acht den tijd, dien hij met zijn muziek-liefhebberijen bezig is, eigenlijk verbeuzeld.

Later, als het boek ten einde is, begripen we dien Vader beter. Zijn eiland heeft voor alles noodig een geregelde bevoeding, een goed aangelegde drainage; zonder water zal het zich nooit uit zijn armoedigheid kunnen onheffen. Vandaar dat de Vader in een waterbouwkundig ingenieur den meest nuttigen mensch ziet en zijn zoon tot die qualiteit zoekt te verheffen. Nu, nu de jongen kind is en zeer duidelijken aanleg voor muziek toont, verstaan we dien Vader eigenlijk niet, zien we in hem den gebiedenden ambtenaar, die zijn inzicht ten koste van alles wil doen zegenen.

Na verloop van tijd vertrekt de jongen naar Holland, om daar te studeeren. Zijn vermogens blijken voortrekkelijk te zijn; hij behaalt steeds de hoogste cijfers. Maar steeds meer verbleeken door de verlangens, die de Vader zijn zoon gesuggereerd heeft en glanst op het eene, groote ideaal, dat de Moeder heeft opgekweekt: de muziek-studie. Ten slotte zet Allard zijn zin door; hij vertrekt uit de stad, waar hij is mitbesteed, naar het Conservatorium van een andere stad (nemen worden in het boek niet genoemd). De omgang met een oulen musicus, dien hij als toevallig heeft leeren kennen, is op dat besluit van grooten invloed.

Tot zoover geeft de roman een vrij geregeld verhaal, waarin ook duidelijk belijnde personen leven: de nuchtere vader, de ideel voelende Moeder, die met pianospel en sprookjes de kunst-govoeligheid en verbeeldingszin van haar kind

voedt; de jongen zelf, een karakter, wel-bewust, tot offers aan zijn idealen bereid, een musicus van zich vrijworstelend talent; de oude meester, die den aanleg van zijn jongen beschermeling in de eerste geordende banen leidt. En achter en rondom die figuren zien we het decoratief van een inspirende omgeving, zooals alleen Augusta de Wit dat weet te schilderen.

We hebben hier heel duidelijk dat psychologisch principe, waarvan Dr. Riffert spreekt: in zichtbare voorstellingen wordt uiting gegeven aan wat er leeft in de ziel van den jongen: zijn behoefte aan en liefde voor de schoonheid van klank.

Maar — en dat is de andere trek waarin „De avonturen van den muzikant“ een modern boek is, verderop verliest het verhaal zich in 't vage. De Moeder, veel betekenende figuur toch in het licht van 't behandelde motief, verdwijnt vrijwel geheel uit het boek; slechts schijnbaar keert ze, veel later, nog even terug; van den Vader hooren we eigenlijk alleen nog maar iets uit den mond van een oulen inlander, dien Allard na jaren op het eiland terugvindt. Wat in 't eerste deel van den roman een conflict was en als zodanig zelfs vrij scherp belijnd; de vraag naar de bestemming van den zoon, 't verflauwt bij den voortgang en er blijft niets van over. En daar-tegenover doemen nieuwe lijnen op, waarvan 't begin evenmin als het einde precies te bepalen valt. Tal van nieuwe personen ontmoet men, zonder dat men eigenlijk weet wie ze zijn en ze zijn ook weer weg, zonder dat men hun weggaan heeft opgemerkt (vooral in 't tweede deel van den roman is dat het geval). De feiten, de actieve momenten dus uit het verhaal, staan vaak geheel los van elkaar; de lezer ziet ze niet ontstaan en mist hun afwikkeling; ze zijn als de plekken blauw in de wolken over dat, wat ze verbindt hangt het waas der spiegelende beschouwing. En die beschouwing zelf, vaak over bijkomstigheden, is soms zoo breed, dat ze bladzijden lang de aandacht geheel afvoert van de situatie van het oogenblik.

In dit alles is iets geheel anders, dan men van Augusta de Wit gewoon is. Het klare, eenvoudige, transparante van „Orpheus in de dessa“ is weg, complicatie heeft de simpelheid verdrongen. Zelfs is de taal een andere dan die we uit vroegere boeken kennen, minder gewoon, meer gestyleerd. „De avonturen...“ is een totaal ander boek dan het overige werk van deze Schrijfter. 't is als hebben de jaren, die haar van het vorige boek scheiden, een algeheele metamorphose teweeg gebracht.

Maar — al is het boek dan anders, daarom is het literair nog niet minder. Hier overweegt duidelijk het element der dichterlijke verbeelding, dat te voren door den strak gehouden draad van

een verhaal werd ingeperkt. De roman is eigenlijk een samenvoeging van fijn-omsponnen moment-schilderingen en de lichtschakeeringen zijn veel meer ver-gezene kleurbeelden dan naar de werkelijkheid gegrepen verhoudingen. Een breede, grondige studie moet aan 'dit boek zijn voorafgegaan, studie over en van muziek en op den grondslag van deze voorbereiding is het geheel opgetrokken, maar verdroomd, fantastisch vervormd, breed uitgesluisd in plaats van naar vaste lijnen gebouwd. Het feitelijke, waarmee 't boek begon, doezelt weg in het visionaire van 't motief: hoe een kind van artistieke aanleg een kunstenaar wordt en dat spiegelende, dat niet-concreet griphare is de hoofdzaak van het boek.

Nu is het ook weer niet zoo, dat deze levige roman niets substantieels heeft. Integendeel, er zijn tal van zon-overgoten bladzijden in, waar de kleinste bijzonderheid in vol en werkelijk licht staat. En Allard is volstrekt ook niet een abstractie, maar wel wezenlijk een levend mensch met moeilijkheden en teleurstellingen, zooged als vreugden en genietingen. Alleen de structuur van den roman is anders, misschien moet ik zeggen meer modern-expressionistisch. En dat maakt, dat men het boek ook met geheel andersoortige gewaarwordingen leest dan „Orpheus...“ of „De Godin die wacht“.

Overziet men dit alles, dan is er inderdaad reden tot de vraag: welk verband is er nu tusschen dit zoo andersoortige boek en het geheel oeuvre der Schrijfter.

Ter beantwoording van die vraag kan men vooreerst wijzen op het feit, dat deze roman zooged als de vorige, waarmee Augusta de Wit onze literatuur heeft verrijkt, een boek is over Indië, gedragen ook weer door diezelfde liefde tot en bewondering voor het land, dat het land is van haar droomen. De natuurbeschrijvingen zijn van eenzelfde lyrische kracht, de teekening van menschen en toestanden geeft bij van een onveranderde sympathie voor de belangen, die Augusta de Wit immer heeft bepleit.

Maar er is, dunkt mij, ook nog een tweede relatie. Voor mijn besef is dit boek de samenvatting van alles, wat de Schrijfter in haar vorige geschriften over Indië heeft neergelegd. Het lijkt mij in een zeer verdoozelden vorm en met zooveel omkleeding, dat herkenning bijna uitgesloten is, de eigen zielsgeschiedenis van de Schrijfter. Haar vroeger, blijde jeugd in Indië, haar heimwee, straks als ze ver weg, in Europa, wordt opgevoerd, haar vinden van Indië, als ze na volbrachten studietijd terugkeert, haar optikend kunstenaarschap, als de wensch van haar hart is vervuld — 't loopt alles in ieder geval merkwaardig parallel met dat wat van dezen Allard wordt verhaald.

Literair staat dan ook dit boek heel hoog, ge-

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur

door

W. M. LE COINTRE.

XXVII.

Waar wij de ons-gestelde maat, met deze artikelen reeks, zoo ongemerkt, in het breeder uitwerken van de stof, reeds ver overschreden hebben, zal ik hier verder niet, dan een schematisch overzicht kunnen geven van wat voorts in deze materie nog van belang geacht moet worden. Hoe onaangenaam eenzijdig het zijn mag, dat deze reeks daardoor een onevenwichtig karakter krijgt, waar nu de zaken maar ten deele naar hun belang ter sprake komen kunnen, den belang-stellenden lezers zal het, bopeljk, anderzijds niet onaangenaam zijn te vernemen, dat deze studie, moet compleet uitgewerkt, binnenkort in boekvorm zal verschijnen, waardoor dan het tekort, dat hier nu ontstaat, noge worden vergoed.

Met het ter sprake brengen van de Russische literatuur, hebben wij het „romantisch“ Jezus-beeld nog niet, naar ons bedoelen, afgehandeld, wij wilden ook een type leg. van eigen romanliteratuur naar voren brengen, waartoe wij U wilden laten zien het beeld, dat Frederik van Reden van Jezus heeft geteekend, zij het, dat de trekken daarvan, in den ontwikkelings-gang van zijn leven, sterk zijn gewijzigd¹⁾.

Ook de Christelijke romanliteratuur moet hier met een enkel woord ter sprake gebracht, zij het ook, dat onze Christen-literatoren, juist door hun gebondenheid aan het Evangelie, zich uitteraard wachten voor de teekening van een Jezus-beeld van eigen makelij. Maar, de centrale betekenis van Jezus Christus voor het leven, de kracht van de gemeenschap met Hem in het moeizaam bestaan, die moet toch in hun werken voorbaar worden. Naar mijn inzicht kan niet gezegd worden, dat wij, wat dit aangaat, met de gaven onzer Christelijke auteurs worden rijk gemaakt. Misschien geeft Wilma, in dit opzicht, nog het meeste eigene en bevredigende. Telkens weer wordt men teleurgesteld, als men een z.g. Christelijken, vaak veelgeprezen roman lezen maatsal aantelt. Laat mij een voorbeeld noemen, naar aanleiding van veel-belovende persberichten, verwacht ik nogal wat van het onlangs-veraalde werk van Sir Philip Gibbs, in het oorspronkelijke getiteld: „Unchanging Quest“, maar door de bewerking van De

J. Veldkamp hier geïmporteerd als „Het Kruis in de Branding“²⁾. Van de overige qualiteiten van dit boek wil ik niets miszeggen (het maakt de oorlogssfeer, aan 't front en thuis in de oorlogvoerende landen, heel goed voelbaar), maar van de kracht van het kruis wordt heel weinig bespeurd en de persoon van Jezus Christus wordt er pijnlijk in gemist. Wij willen het Christelijke er ook niet graag maar „opgelegd“ zien, doch hier moet men er bepaald naar zoeken. De branding van dien vreeselijken tijd hooren wij wel, maar van het kruis in die branding zien wij niet veel.

Dat is toch de prachtige kans, die onze Christen-romanschrijvers hebben, om, tegenover al die verwrongen Jezus-beelden der moderne romantiek, te laten leven, in de lotgevallen hunner helden, de heerlijke betekenis van de gemeenschap met den Christus der Schriften; hoe weinig bloedwarm wordt er vanuit die gemeenschap, over Hem geschreven. Dat is toch, wat we bovenal in het leven van Christenmenschen willen zien, ook waar dat leven op papier gezet wordt.

Ook aan het epos zouden wij een plaats willen ruimen, zij het, dat het epos zich heel weinig met den persoon van Jezus heeft beziggehouden. Zeer merkwaardig is, in dit verband, het werk van den Zwitserschen dichter Joseph Viktor Widmann (1842—1911), het lyrisch-didaktisch epos: „Der Heilige und die Tiere“ (1905), waarin Jezus' verzoeking in de woestijn episch wordt beschreven: Satan tracht hier Jezus te verleiden zich te ontfemen, niet over de menschen maar over de arme, van de menschen geplande diert.

Een bredere plaats zal moeten worden ingeruimd voor het moderne drama, waaruit het beeld van Jezus ons herhaaldelijk tegentreedt. Natuurlijk laten wij rusten alle drama, waarin de persoon van onzen Heiland zelf voor het voetlicht wordt gebracht, gelijk dat max. in jong-Vlaamsch-Katholieken kring den laatste tijd een en andermaal geschiedde; ik noem b.v. „Het Gesling van onze Heer“, pastiespel in zes tafereelen door Paul de Mont³⁾ en „Christus-Koning“, Bijbelsch toneelspel in vijf tafereelen door Aug. Benoet, pr.⁴⁾. Zelfs, waar men gepoogd heeft alle fantasie uit te sluiten door het strakke volgen van het Evangelisch gegeven, moeten wij, zonder eenig nader beding, naar het mij voorkomt, een dergelijke reconstructie van het beeld van onzen Heiland, zonder meer, ten krachtigste verwerpen. Uitteraard is men, zoodoende, in de bovengenoemde kringen, ten eenenmale geheel te gester trouw, dit feit bewijst temeer het groot verschil in

mentaliteit tusschen hen en ons, een verschil, dat een diepen achtergrond heeft, waarop wij thans niet nader in kunnen gaan, maar waarheen wij toch niet de enkele woord graag wijzen willen.

Naast deze Roomsch-Katholieke, dramatische Jezus-beeldingen, willen wij toch ook nog wijzen op het groote dramatische gedicht van den toneelspeler Karl Weiser, onder den hoofdtitel: „Jezus“, in vier deelen: I. Herodes de Groote, II. De Dooper, III. De Heiland, IV. Jezus' Lijden. Naar hij in zijn nawoord op het laatste deel schrijft, heeft hem de gedachte gedreven, dat, waar de Katholieken hun Oberammergauzer Passiespelen hebben, het tijd werd, dat ook de Protestanten hun Jezus-weergave kregen. Als zodanig dient dit werk zich dan ook aan, waarin hij zich vrijwel aan het Evangelisch gegeven heeft gehouden. Voor zoover mij bekend is, heeft het weinig ingang gevonden, waar het ver bleef beneden de verwachting en heeft hij nooit zijn ideaal bereikt: de opvoering ervan, waarvan hij toch zooveel verwachtte⁵⁾.

Bij het dramatische Jezus-beeld zouden wij dan voorts, ook hier een keus doende, willen handelen van Henrik Ibsen's „Kaiser und Galilaer“, door den schrijfter zelf zijn hoofdwerk genoemd, waarin hij zijn positieve levensbeschouwing ontwikkelt en zich aanhangert behoort van het geloof van den modernen tijd: de hoop op een „denke rijk“, dat Heidensche schoonheid en Christelijke levensdiepte vereenigen, staat en kerk in een hooger gegeven overklimmen zal⁶⁾.

Daarbij dan moet zeker genoemd Björnsteren Björnson's: „Boven menschelijke Kracht“, waarin het ons vooral te doen is om de figuur van den predikant Adolf Sang, een man van het „alles of niets“, die volkomen ernst maakt met zijn Christendom, iemand, die men een verlegenswoordiger van het oer-Christendom zou kunnen noemen. Hij wil tenslotte meer doen, dan Christus ooit gedaan heeft, die altijd nog geloof vroeg bij Zijn wonderen: deze Sang meent zijn ziekte vrouw wel te kunnen genezen, als zij slaapt, alleen door zijn gebed. De uitkomst leert, dat wat hij wilde, „boven menschelijke kracht“⁷⁾.

Ook het werk van den gevierden Gerhart Hauptmann mag hier niet buiten beschouwing blijven, hoe arm het tenslotte ook blijken zal aan positieve gegevens, waarbij n.l. zijn „Tramendichtung“, „Hanneles Himmel-fahrt“, dat veel omstreken werk, onze aandacht vragen moet, niet zijn, zooals K. Schilder het uitdrukt, „zoete Jezus-van-weldadigheid, de Jezus van de bruidegomsvrugt“. Tegenover alle overtreven waardeering spe-

ijk al het waarde is doering, d tekenis n wal van 1 worden ka romanliter kunnen n

Er is dan eigen, van God 1 Hun leven worden gel ijk, en de verschil 1 algemeen 1 Scheppe, 1 allen alge to richten, vormen va schepping, plan, van

Maar in egen plan met vijf of ieder drage deling told

Zoo kon den individ gehoud de den naast hij tot die Om tot 1 beelen, dan De groote best doet.

Ze heeft scherp te Gods omv kelen de b maar ook 1 Gods buit herseppi van het m van ieder

Deze of mwerkt or is de trank

De sch langrijke der, te mi

ciaal van het oorde niet van hij in zij en Werke

Wij hebbl voorstellin rechvaard sprake“⁸⁾.

Tenslotte Strindber ling“, een 64-levende geloofs be berg hee den Chris keld Jezu ken, het de Christ de noodk golven. I van Stri alle strev blijft tens roddelijk

Tenslotte worden v ons van onderwerp groep ge

Wat Ec te constaf kan toch Schilder material dacht“⁹⁾ in dezen

K. Ch Wat De door een taangen z en Karl 6 van den z in zijn Jahrbund

Van de gewone 1 alleen va Kriegelyr